

40. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

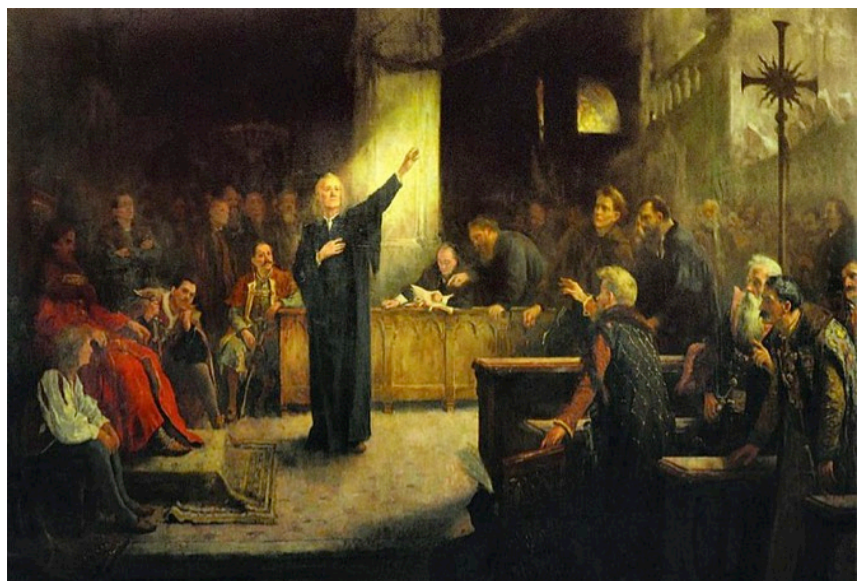
Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

Az Erdélyi Fejedelemség története

A fejedelemség megalakulása - 1570

Az 1505. évi rákosi végzés, az 1526. évi mohácsi csatavesztés, a kettős királyválasztás, ország három részre szakadása 1541-ben, valamint az 1568-as drinápolyi béke és az 1570. évi speyeri egyezmény vezetett a keleti Magyarország kialakulásához. Drinápolyban Habsburg Miksa és II. Szelim szultán kötöttek szövetséget, de erre nem hívták meg II. János magyar királyt. Speyerben Miksa már a magyar királlyal lépett egyezségekre. (Megjegyzendő, hogy az egyezmény János Zsigmond röviddel ezt követő halála miatt nem lépett életbe.) Következményeit azonban a Habsburgok igyekeztek betartani és

betartatni. Ennek értelmében II. János lemondott királyi címéről, s tette ezt utódai nevében is. Szapolyai János (I. János király) fia, *János Zsigmond* néven lett Erdély és Partium területén az *első fejedelem*. A térség viszonylag kis területe miatt nem tartozott a jelentős államok közé, ám földrajzi helyzetét tekintve kulcsszerepe volt a nagyhatalmak közé zárt Erdélynek. A felületes és a fejedelemség szerepét deheroizáló historikusok ezt a csodálatos országot ma is „vazallus államnak” tekintik. Erdély azonban a magyar történelemben ennél a sommás ítéletnél jóval lényegesebb szerepet játszott. Hiszen a magyar nyelvet, a magyar kultúrát, a független történelmünk folyamatosságát, a protestáns egyházak fejlődését Erdély fejedelmei, nemesi és népe mentették át a jövőnek. Európa történelmében például a szabad vallásgyakorlás először az Erdélyi Fejedelemség területén fogalmazódott meg 1568-ban, Tordán.

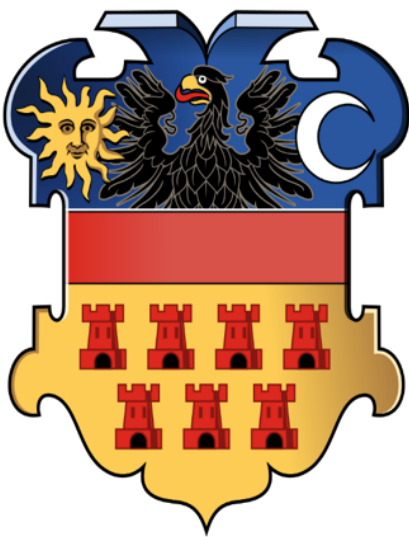
Torda főterén áll a református templom, amely a nagy jelentőségű 1544. évi országgyűlésnek adott otthont. György barát és hívei ezen a gyűlésen érték el, hogy az akkor még négyéves II. János helyett a barát vette át a vezető szerepet. Fráter György újra és újra megmutatta kivételes szervezőtehetségét, megteremtve ezzel az Erdélyi Fejedelemség alapjait

Körösffői-Kriesch Aladár (1896): Dávid Ferenc beszéde az 1568-as tordai országgyűlésen

Az 1568-as erdélyi országgyűlésen a római katolikus, a református, az evangélikus és az unitárius vallások egyenrangúvá váltak, tilos volt a más vallásúak üldözése. Ettől függetlenül, s a négy „elismert” vallás mellett Erdély földjén gyakorolhatták hitüket a görögkatolikusok, a pravoszlávok és a judaizmus hívei is.

Erdélyi nemesi pár a 16. században

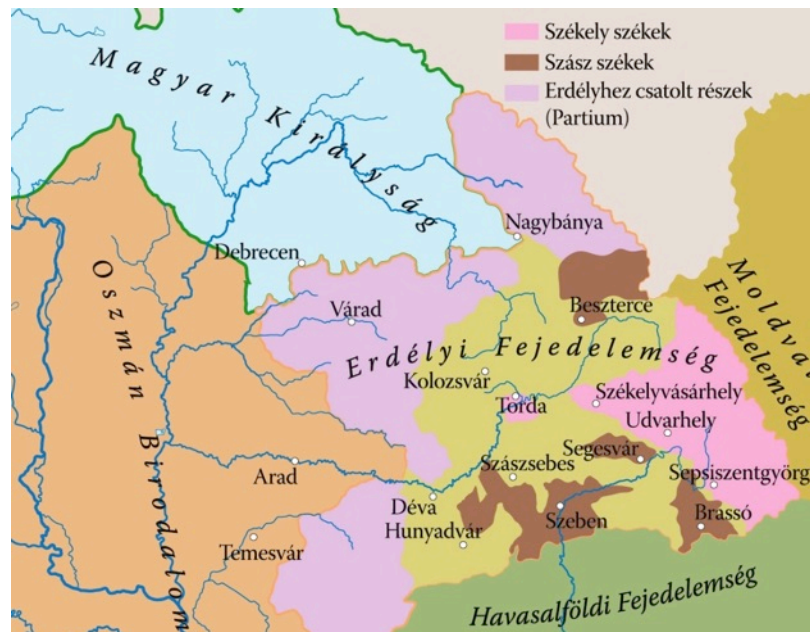

Az Erdélyi Fejedelemség címere. Az Erdélyi Fejedelemség zászlója.

Az Erdélyi Nagyfejedelemség címere

A címer ma ismert képe 1590 körül alakult ki. A három meghatározó címerábrát követően is folyamatosan változtatta helyét a pajzson belül, attól függően, hogy ki volt a fejedelem. A három kiváltságos nemzet – a magyar, a székely és a szász – jelképe minden esetben szerepelt a pajzson. A *sas* a magyar, a *nap* és a *hold* a székely, a *hét bástya* a hét szász szék szimbóluma volt. A *korona* 1765-ben került a címerpajzs tetejére, amikor Mária Terézia a nagyfejedelemség rangjára emelte Erdélyt. Ez azonban már a Habsburg fennhatóság alatt történt, amikor a magyarok fejedelemsége valóban elveszítette önálló magyar jellegét. (Megjegyzendő, hogy a Habsburg-kori Erdély lényegesen kisebb szerepet játszott történelmünk alakításában, mint a török koraszak Erdélve.)

A fejedelemség székhelye 1570-1692 között *Gyulafehérvár* volt, majd a török kiűzése után 1692 és 1711 között a Habsburg párti szászok fővárosa, *Nagyszeben* lett a központ. Hivatalosan azonban Erdély csak 1711-ben, a Rákóczi szabadságharc után vált a Habsburg Birodalom részévé, ami jogilag is a fejedelemség megszűnéséhez is vezetett.

Az Erdélyi Fejedelemség térképe a 16. század második felében

János Zsigmondot követő fejedelmek

A Mátyás király kegyéből felemelkedő *Szapolyai János* a köznemesség mozgalmának élére állt. Nem titkolt célja az volt, hogy az ország vezető nemesei közé, sőt azok élére kerüljön. Terve sikerrel járt, hiszen 1526-ban Magyarország királya lett. Hasonló karriert futott be a *Báthory (Báthori) család*, akik aztán meghatározó szerepet játszottak Erdély életében. (A család három ágáról, történelmi szerepéről korábban már volt szó.) A magyar történelem nagy alakjai közé soroljuk többek között Bocskai Istvánt, Bethlen Gábort és a Rákócziakat, akik szintén jelentős szerepet töltek be Erdély életében.

Kolozsvár és Várada látképe 1617-ben

Báthory István fejedelemsége

Báthory István Erdélyben betöltött történelmi szerepe két dologban is rendhagyó. Egyrészt ő volt a fejedelmek sorában az egyetlen, aki megtartotta római katolikus hitét. Másrészt fejedelmi címét csak 1571-1575 között gyakorolta, mert 1575-től haláláig, 1586-ig Lengyelország királya volt. (Megjegyzendő, hogy a speyeri egyezmény értelmében János Zsigmond halála után csak a vajda címét gyakorolhatta.)

Báthory István erdélyi fejedelem (1571-1575), lengyel király (1575-1586) mellszobra Szilágysomlyón, születése helyén. Somlyai Báthory István (1533-1586) fejedelem és király alakja kőmetszetten ábrázolva

Báthory István már János Zsigmond életében, majd halála után is folyamatosan hatalmi harcot vívott *Bekes Gáspárral*, akit a Habsburgok támogattak. Az 1571-es gyulafehérvári országgyűlésen az erdélyi rendek azonban Báthoryt választották meg fejedelemmé, hivatalosan Erdély vajdájának. Tudni kell, hogy Báthory István mögött a török állt, akinek érdeke az volt, hogy Erdély és a Királyi Magyarország ne kerüljön a Habsburgok hatalmába. Ez egybeesett az erdélyi magyarok érdekével. (Megjegyzendő, hogy Báthory titokban egyezséget kötött Miksa császárral is, aki érdekei ellenére kénytelen volt a katolikus Báthoryt elfogadni, legalizálva ezzel a család örökletes hatalmát.) Miksa azonban, a Habsburgokra jellemző módon továbbra is támogatta Bekes Gáspárt a megválasztott fejedelem ellen. Az 1575. július 9-én lezajlott kerelőszentpáli csatában Báthory István végleg legyőzte ellenfelét, száműzve Bekest és híveit Erdélyből. Bekes odahagyta Fogaras várát és birtokait, s erre kényszerültek a hozzá hű nemesek és főurak is, akik közül Báthory többet kivégeztetett. Ekkor került Báthory fogságába a költő *Balassi Bálint* is, akit magával vitt Lengyelországba.

Bekes Gáspár (1520-1579) romantikus ábrázolása 1861-ből. A történelmi sors fintora, hogy Bekest támogatója, Miksa császár is megtagadta, aki Lengyelországba menekült. Végül, az akkor éppen lengyel királlyá választott volt ellenfele – Báthory István – szolgálatába állt. Báthory Bekest megtette a lengyel lovassági csapatok főparancsnokának, aki jelentős szerepet vállalt a Rettegett Iván orosz cár elleni háborúban. Bekes lengyel és litván nemesként halt meg, Vilniusban temették el

Balassi (Balassa) Bálint kalandos életű magyar költő, törökverő nemes, a magyar reneszánsz kor egyik legjelentősebb alakja. A magyar nyelvű költészet első klasszikusa, aki negyven éves korában Esztergomban halt hősi halált a török elleni háborúban

Báthory István megerősítette a fejedelmi hatalmat, amit lengyel királlyá választása után bátyja, *Báthory Kristóf*, mint kormányzó vitt tovább. Báthory első fontos feladatának a gazdasági élet megszilárdítását tekintette. Fejlesztette a bányászatot, a kereskedelmet, az ipart, s felülvizsgálta a birtokadományokat. Nem bolygatta a vallási türelem tordai határozatát, hiszen Erdély népességének többsége a protestáns hitet gyakorolta. Ám nem titkolt célja a katolikus hit erősítése volt. Ennek érdekében 1579-ben Kolozsvárra telepítette a jezsuita rendet. A hitújító Dávid Ferenc unitárius püspököt viszont Déva várába záratta. Báthory István maga is kiváló, jó tollú író volt, ami többek között leveleiből derül ki. Szerette a zenét, s az itáliai egyetemeken – elsősorban Bolognában – végzett értelmiségieket hívta Erdélybe. Összefoglalva! Báthory István uralma az Erdélyi Fejedelemség első virágkorát teremtette meg.

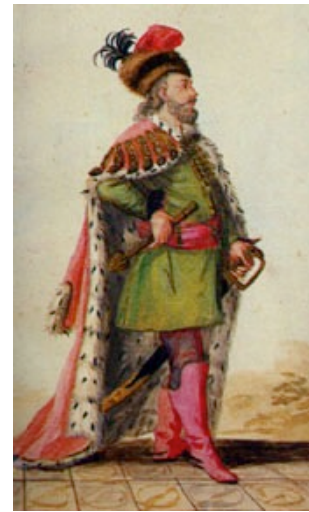
A lengyel király (erdélyi fejedelem) halála után két Báthory is szerepet játszott Erdély politikai irányításában: *Báthory Zsigmond* és *Báthory András*. Zsigmond már gyermekkorától (1581) viselte az Erdély vajdája címet, majd nagybátyja –

Báthory István – halála után 1586-ban vette át a fejedelemség irányítását. Rövid idő elteltével politikai hibák sorozatát követte el. A protestáns erdélyi országgyűlés nyomására kiutasította Erdélyből a jezsuitákat, amiért viszont a pápa kiátkozta. Zsigmond csatlakozott a Szent Ligához, ez azonban szembe fordította az erdélyi urakkal és a törökkel. Tehetetlenségében lemondott, s átadta a hatalmat unokaöccsének, *Báthory Boldizsárnak*. Bocskai István támogatásával azonban Zsigmond hamarosan visszatért, s Boldizsárt és néhány hívét kivégeztette. Folytatta a sehova sem vezető politikáját, ezért 1598-ban újra lemondott és lengyel földre menekült. Innen egy lengyel sereg élén visszatért Erdélybe, ahol harmadszor is elfoglalta a trónt. Sikert azonban ezúttal sem tudott felmutatni, így 1602-ben végleg lemondott a fejedelmi címéről és Csehországban telepedett le, ahol még börtönbe is került, majd 1613-ban hunyt el.

*Somlyói Báthory Zsigmond (1588-1602) megszakításokkal volt fejedelem.
Somlyói Báthory András (1599 március-október) mindössze hét hónapon át
viselte a fejedelmi címet*

Báthory András már bíboros volt, amikor a fejedelmi trónra került. Zsigmondhoz hasonlóan ő is a nagy Báthory István unokaöccse volt, s elődjéhez hasonlóan ő sem tudott megbirkózni a bonyolult, az állandó cselszövésektől terhes erdélyi helyzettel. Megpróbált békét kötni a törökkel, s jó viszonyt ápolni a Habsburgokkal, de ez nem vezetett eredményre. Rudolf császár Erdélyre küldte *Vitéz Mihályt*, Havasalföld és Moldva uralkodóját, aki rátámadt a felkészületlen Báthory Andrára. A fejedelem a sellenberki csatában vereséget szenvedett. Menekülni próbált, de Csíkszentdomokos mellett 1599 október végén székely ellenfelei meggyilkolták.

Vitéz Mihály (1600-1601) Erdély fejedelme, akit korábbi szövetségese, Giorgio Basta kassai zsoldoskapitány gyilkoltatott meg. Basta Rudolf császár parancsára átvette Erdély irányítását. Rémuralmat vezetett be, ami az Erdélyi Fejedelemség mélypontját eredményezte a keleti Magyarország számára is. Székely Mózes rövid fejedelemsége (1603 április-július)

A rémuralom ellen az unitárius Székely Mózes, Udvarhelyszék szülőtte szervezte meg 1603-ban az első felkelést. A győzelmek után 1603. április 15-én fejedelemmé választották. Három hónap elteltével azonban a Habsburg támogatással Erdélyre támadó IX. Radu havasalföldi fejedelem legyőzte őt, s Székely Mózes levágott fejét elrettentő példaként Brassó főterén állították ki.

Bocskai István felkelése

Bocskai István Kolozsvárott – Mátyás szülőházának szomszédságában – látta meg a napvilágot. A 17. század elején már Bihar vármegye főispánja volt, amikor Bécs újabb támadást indított Kelet-Magyarország és Erdély földje ellen. A Bocskai család a Habsburgok híve volt, hiszen a gyermek Bocskai István Bécsben és Prágában nevelkedett. Ifjú éveit apródként, majd udvari testőrként töltötte, megismerve Bécs katonai és államigazgatási gépezetét. Bocskai húszéves korában hazatért Erdélybe és terveit, továbbá az udvari körök elvárása ellenére soha nem tért vissza a Habsburgok udvarába. Viharos évek következtek. Többek között 1595-ben ő volt a fővezére annak az erdélyi haderőnek, amelyik Gyurgyevónál a székelyek támogatásával nagy győzelmet aratott a török sereg felett. A következő hónapokban Bocskai és Báthory Zsigmond fejedelem az ígéretükkel ellentétben a székelyek ellen fordult – ez volt a *véres farsang* – és a vezetőiket kivégezték. A bajt tetézte, hogy 1602-ben Basta tábornok rémuralma ellen is fellépett Bocskai, ami miatt az udvar perbe fogta és Prágában két éven át fogva tartották. Bocskai 1604-ben bihari birtokaira hazatérve arra az

elhatározásra jutott, hogy egy Habsburg-ellenes felkelés élére álljon. Ebben a tervében támogatta az akkor éppen török területen bujdosó *Bethlen Gábor*. Bocskai 1604. október 15-én *Álmosd* közelében győzelmet aratott az ellene felvonuló császári sereg felett, majd egy hónap elteltével bevonult Kassára.

Bocskai István a hajdúk élén. A hadvezér 1604-ben, győzelme után Kassáról kiáltványban szólította fel a kelet-magyarországi nemeseket a csatlakozásra. A szabadságharc kiszélesedett

Nem csupán Bocskai kiváló hadvezéri képessége, politikai sikerei szólították egységbe Kelet-Magyarország népeit. A gyilkoló és fosztogató Basta-zsoldosok ellen az elnyomott jobbágyok, a kóborló hajdúk, a protestánsokat üldöző bécsi politika okán a városi polgárok, de még a jogaikban és vagyonuk elvételével sértett köznemesek és a főnemesek egy része is Bocskai mögé állt. Így történt meg, hogy 1605 tavaszán Nyárádszeredán, majd Szerencsen *Magyarország és Erdély fejedelmévé* választották.

*A győztes hadvezér lovas szobra Hajdúdorogon
A bécsi Szépművészeti Múzeumban őrzött Bocskai korona, amit I. Ahmed szultán küldött a hajdúk fejedelmének
Genfben, a Reformátorok Emlékfalán Bocskai egészalakos szobra azt a jelenetet ábrázolja, amikor a győztes fejedelem bemutatja a bécsi békeszerződést*

A török által küldött koronával valójában megkoronázták Bocskait, amit ő később igyekezett formálisnak beállítani. Joggal tartott attól, hogy ha elismeri a Porta fennhatóságát, akkor nem sikerült volna Rudolf császárral a sikeres megegyezés. Az 1606. június 23-án megkötött *bécsi béke* a Habsburgok elleni függetlenségi küzdelmek egyik sikeres eseménye volt. Biztosította a vallásszabadságot, a magyar rendi jogokat, továbbá Szatmár, Bereg és Ugocsa vármegyéket Erdélyhez csatolták. Bocskai politikai sikereit jelezte az 1606. november 11-én a Zsitva folyó torkolatánál megkötött *zsitvatoroki béke*, ami egyben véget vetett a sok pusztítást okozó tizenöt éves háborúnak. A békekötések máig ható eredményei közé sorolandó a hajdúk letelepítése. Mintegy *tízezer hajdú* nem csak nemességet, de földet, házhelyet is kapott, amire a hajdúvárosok lakói ma is büszkén emlékeznek vissza. Bocskai azonban nem csak a hajdúknak, hanem a *székelyeknek* is biztosította a kiváltságait.

Táncoló hajdúk szoborcsoportja – Bocskai nagy művére – a hajdúk letelepítésére emlékeztet Hajdúböszörményben
Bocskai halálának színhelyét emléktábla jelöli Kassa belvárosában

A fejedelem halála – mint számos más magyar vezető politikusé a történelem folyamán – éppen akkor következett be, amikor az jó volt Bécsnek, de romboló hatással volt a magyar nemzeti érdekek számára. Mai napig tartja magát az a nézet, hogy Bocskait bizalmasa, Káthay Mihály mérgezte meg. (Káthayt a fejedelem halála után a hajdúk felkoncolták.) Más kutatók szerint Bocskai halálát vízigettség okozta. A kortársak visszaemlékezései arról szólnak, hogy az istenfélő, jámbor, minden erejével a békét akaró Bocskai a két császár – II. Rudolf és I. Ahmed – között is egyezséget akart teremteni. Mert jól tudta, hogy ha nincs béke, az csak a magyarok kárát szolgálja. Sajnos, céljai elérésére kevés idő jutott, amikor hirtelen elragadta a halál.

Bocskai István sírja a gyulafehérvári Székesegyházban. Nyughelyétől balra Bethlen Gábor, illetve Fráter György sírtáblája látható

Bethlen Gábor (1613-1629) a nagy fejedelem

Bocskai váratlan halála után *Rákóczi Zsigmond* (1607-1608), az ország egyik leggazdagabb főura került a fejedelmi székbe. Eger várának kapitánya 1588-ban Szikszónál, a török felett aratott fényes győzelemmel szerzett hírnevet és vagyont. A bárói rangot is elérő Rákóczi Zsigmond Felsővadász – amit még ősei szereztek meg – ura, a család vagyonának megalapozója volt. Rákóczi Zsigmond 1604-ben Bocskai mellé állt, akit 1605-ben szolgálataiért Erdély kormányzójává választottak. Bocskai halála után a megfontolt, idős, kiváló hadvezér ülhetett a fejedelmi székbe. A gyulafehérvári trónra azonban Báthory Gábor is pályázott, aki maga mellé állította a hajdúkat. Támogatásukkal elragadta a trónt Rákóczi Zsigmondtól, aki még abban az évben, 1608-ban elhunyt. *Báthory Gábor* (1608-1613) erkölcstelen élete, erőszakos politikája kiváltotta mind az erdélyi rendek, mind a szász székek ellenérzését. A fejedelmi vagyon eltékozlása, felelőtlen ígéretései, ártatlan emberek kivégzése oda vezetett, hogy 1613 őszén saját hajdúi gyilkolták meg Váradon. Hívei haragját az váltotta ki, hogy a fejedelem trónja megmentése érdekében kész lett volna Váradot átadni a töröknek. (Báthory Gábor holttestét csak 1628-ban temették el Nyírbátorban.)

Rákóczi Zsigmond egészalakos képe (vízfestmény)

Báthory Gábor fejedelmi díszben (ismeretlen szerző műve 1729.)

A marosillyei kastélyban 1580-ban született *Bethlen Gábor* – miután a kastélyt elvették a családtól –, gyermekéveit édesanyja, Lázár Druzsina családi birtokán, Gyergyószárhegyen töltötte. A kiváló politikai és katonai tehetséggel rendelkező, Kelet-Európa számos helyét bejáró ifjú 1613-ban vette át a tékozló Báthory Gábor fejedelem helyét.

A marosillyei kastély egy megmaradt bástyája, melyen emléktábla jelzi a nagy fejedelem szülőhelyét

A gyergyószárhegyi kastély reneszánsz fala. A székely királybíró, Lázár András házában töltötte Bethlen Gábor a gyermekéveit

A tehetséges ifjú fejedelem azonnal hozzálátott Erdély gazdasági, kulturális, politikai, katonai életének helyreállításához. Kiváló szakembereket hívatott be külföldről, magyar ifjakat küldött neves európai egyetemekre tanulni. Különösen nagy gondot fordított a nemesfémbányászatra. Ebből eredően jó pénzt veretett, ami pedig fellendítette a kereskedelmet. Szabályozta a keresett árucikkek forgalmát, felvásárlásukkal maga járt elöl jó példával. Jó emlékét őrzi a tudományok és művészetek terén kezdeményezett számos alapítása, a kiművelt emberfőkbe vetett hite.

Bethlen Gábor tudósai körében (Dósa Géza festménye, 1870)

Az 1622-ben Gyulafehérváron alapított Collegium Academicum a török veszély elől 1662-ben költözött Nagyenyedre, ahol a mai napig is működik a neves iskola

Bethlen európai hírnevet 1619-ben szerzett, amikor a cseh protestánsokkal szövetségben Bécs ellen, a császári túlkapások miatt. Ezzel a fejedelem beavatkozott a harmincéves (1618-1648) háborúba. Bethlen már Bécs körülzárását szervezte, amikor a Habsburgokkal szövetséges csapatok hátha

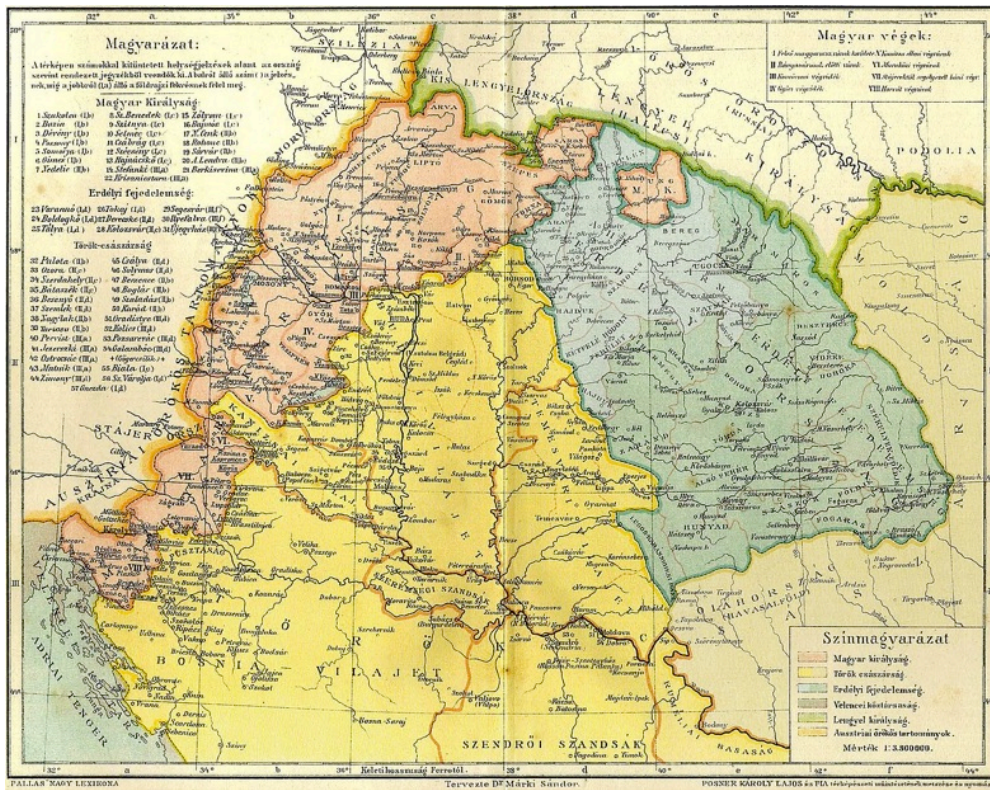
támadták. Nagyívű politikájának köszönhetően 1620-ban a besztercebányai országgyűlésen magyar királlyá is megválasztották, amiről azonban 1621 végén a csehek veresége miatt le kellett mondania. (1620-ban a fehérhegyi csatában a csehek vereséget szenvedtek, ami Csehország történelmének jelentős törését okozta.) Arra kényszerült, hogy tárgyalásokat folytasson II. Ferdinánd császárral. A béke azonban csak 1624-ig tartott, amikor Bethlen Gábor újabb hadjáratot indított Bécs ellen. A Habsburg ellenes törekvések érdekében 1626-ban feleségül vette a protestáns brandenburgi választófejedelem húgát, Katalint.

Bethlen Gábor szobra a Hősök terén

Bethlen Gábor kapitánya (17. századi vízfestmény)

A magyar fejedelem szövetségre lépett több német fejedelemséggel, köztük Dániával, Hollandiával, Svédországgal. „Gábriel király”, ahogy kortársai nevezték, a lengyel trón megszerzésével is kacérkodott. Ez utóbbinak a fejedelem református vallása és az erdélyi rendek ellenállása miatt nem volt reális alapja. Bethlen Gábor vérbeli politikus és hadvezér volt. Maga mögé tudta állítani a magyar és székely rendek mellett a szászokat is, ezzel megakadályozta, hogy Bécs éket verjen Erdély népei közé. Ezt azzal érte el, hogy a szászoknak adta Szeben városát. Maga mellé tudta állítani a Portát is, aminek az volt az ára, hogy a töröknek átengedte Lippát. (Bécs Lippa átadása miatt Bethlent a kereszténység árulójának nevezte.) Végül is azonban ez a politika teremtette meg *Erdély aranykorát* (1619-1626), ami az Erdélyi Fejedelemség (1571-1711) közel másfél évszázados időszakának csúcspontját jelentette. Bethlen nagyságát hirdette az is, hogy 1622-ben a fejedelemséghez csatolhatta Abaúj, Bereg, Borsod, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Zemplén vármegyéket.

Bethlen Gábor az 1622-ben a császárral megkötött nikolsburgi béke értelmében lemondott ugyan királyi címéről, de ennek fejében hét felső-magyarországi vármegyét csatolhatott Erdélyhez. A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség területe 1629-ben. (Márki Sándor és Bokor József munkája a Pallas nagylexikonban)

Bethlen Gábor 1629-ben távozott az élők sorából. A trónt felesége, *Brandenburgi Katalin* (1629-1630) örökölte, akit azonban az erdélyi urak nem fogadtak el. Joggal tették, hiszen a fejedelemszöny első rendelete az volt, hogy visszaadta Ferdinándnak a hét vármegyét, s nem volt semmiféle koncepciója a fejedelemség irányítására. Néhány hónap elteltével az özvegy Fogaras várába, majd Tokajba, később Hainburgba költözött. Újabb házasságot kötött, s férjével együtt visszaköltözött Pomerániába, szülőföldjére.

A Rákócziak a fejedelmi trónon

A Habsburgok mindent elkövettek, hogy hatalmuk alá vonják Kelet-Magyarország mellett Erdélyt is. Az 1630-ban trónra lépő *I. Rákóczi György* (1630-1648) azonban keresztül húzta Bécs számításait. György a család felemelkedését megalapozó Rákóczi Zsigmond fia, aki 1593-ban Szerencsen látta meg a napvilágot. A tizenkét éves ifjú Bocskai kassai udvarában hadapród volt, ahol megismerkedett az akkor már huszonhat éves Bethlen Gáborral. A Bocskai István, Bethlen Gábor, (Öreg) Rákóczi György közös nemzet- és erdélyi tudata.

vallása, világlátása, Habsburg-ellenessége már ezekben az években megalapozódott.

*A Rákóczi család címere. Felsővadászi I. Rákóczi György, Erdély fejedelme.
A szerencsi Rákóczi-vár, ahol Rákóczi György született*

Rákóczi György erős kézzel irányította a fejedelemség életét. Ott folytatta Bethlen Gábor gazdasági, politikai, katonai, hitbéli munkáját, ahol a nagy fejedelem halálával az megszakadt. Ennek köszönhetően gyarapodott a kincstár, s az Erdélyi Fejedelemség biztonságban, stabil körülmények között élhette életét. Rákóczi György még Bethlen Gábor fejedelemsége idején 1615-ben már Borsod vármegye főispánja, majd ónodi várkapitány lett. 1616-ban vette feleségül a Királyhelmeceen született *Lorántffy Zsuzsannát*, akinek hozománya, Sárospatak és az ahhoz tartozó uradalom később nagy szerepet játszott a Rákóczi család életében.

*A nagy hírű Pataki Református Kollégium mai állapotában
Lorántffy Zsuzsanna szobra Sárospatakon, a Kollégium kertjében
Lorántffy Zsuzsanna és I. Rákóczi György dombormű képe a pataki kollégium
előcsarnokában*

Rákóczi György fejedelemsége alatt Erdély békében fejlődött. Annak ellenére, hogy ezekben az években Erdélyt két nagy hatalom is folyamatosan támadta. Az egyik ellenség a török volt, a másik a Habsburg hatalom. Erdély fejedelmei, akik európai léptékben tudtak politizálni, protestáns hitük ellenére kénytelenek voltak barátságot színelni a törökkel. Hiszen a másik ellenség, a keresztény Bécs sem jelentett nagyobb biztonságot Erdély számára, tekintettel arra, hogy a Habsburgok hatalmuk alá akarták gyúrni az Erdélyi Fejedelemséget. I. Rákóczi György bölcs döntéseket hozott, amikor magyar hitével, nyelvével, vallásával

hazája érdekeit szolgálta. Maga takarékos, egyszerű életet élt, kezében a feljegyzések szerint mindig ott volt vezérlő elve, a Biblia. Joggal kapta a „bibliás fejedelem” címet, ami arra utal, hogy I. Rákóczi György puritán életét, adakozó kedvét, a fejedelemséget érintő kiadásokat – például hadjáratok költségeit – saját pénzéből fedezte. A kortársak emlékezte szerint a fejedelem 32 alkalommal olvasta el a Biblia Újszövetség részét. Bocskai István és Bethlen Gábor politikáját folytatta, amikor 1644-1645-ben hadjáratot vezetett Bécs ellen. A linzi béke biztosította Erdélyben is a protestáns vallás szabad gyakorlását. Rákóczi György európai szövetségesei, továbbá a Porta jóváhagyása megerősítette Erdély függetlenségét, gazdasági és kulturális fejlődését.

A fejedelem 1648-ban bekövetkezett halála után fia került a trónra *II. Rákóczi György* (1648-1657) néven. A 27 éves fejedelem – minden vágya –, követve Báthory István példáját, a lengyel trónt megszerzése volt. A lengyelek azonban 1648-ban *János Kázmért* ültették trónra, amit az erdélyi fejedelem sérelemként élt meg. A következő évben szövetségre lépett *Bogdán Chmielnickij*el, a kozák hetmannal. Rákóczi György hatalmát 1653-ban kiterjesztette a Kárpátokon túl fekvő Havasalföldre és Moldvára, jelezve politikai és katonai elképzeléseit.

II. Rákóczi György erdélyi fejedelem lovon (Peter Aubry metszete – Magyar Nemzeti Múzeum, wikimédia)

II. Rákóczi György csapatai Varsó alatt (ismeretlen szerző műve – wikimédia)

Többek között ez is hozzájárult ahhoz, hogy túlbecsülte hatalmát, Kelet-Európában betöltött politikai szerepét. Ez vezetett a nagy vereséghez, amivel veszélybe sodorta Erdélyt, maga pedig életével fizetett, amihez az 1655-ben kirobbant Lengyel-Litván Unió és a Svédország között kirobbant háború vezetett. Elbizakodottá tette az is, hogy mind a lengyelek, mind a svédek felajánlották Rákóczi Györgynek a lengyel koronát a szövetség fejében. A protestáns

fejedelem végül a svédekkel szövetségben megtámadta Lengyelországot. 1657-ben elfoglalta Krakkót, sőt Varsót is bevette, amikor azonban Károly Gusztáv svéd király – a dánok támadása miatt – magára hagyta a magyar uralkodót. Nagy hibát követett el azzal is, hogy a hadjárat előtt nem kérte ki a Porta támogatását, ezzel magára haragította a szultánt is. Közben a lengyelek Észak-Erdélyben pusztítottak, továbbá a svédek után a kozák és a moldvai-havasalföldi csapatok is magára hagyták Rákóczit. A fejedelem egy megalázó béke után hazasietett Erdélybe, magára hagyva a seregét, amit aztán a tatárok morzsolgattak fel.

II. Rákóczi György fejedelem (1648-1657)

Rhédey Ferenc váradi főkapitány, Erdély fejedelme (1657-1658)

Barcsay Ákos fejedelem (1658-1660)

A török nyomására az erdélyi rendek 1657 novemberében Rákóczi helyett *Rhédey Ferencet*, váradi főkapitányt választották meg Erdély fejedelmévé. A trónját végveszélybe sodró Rákóczi a vereségbe nem tudott belenyugodni, ezért 1658 januárjában a hajdúk és székelyek segítségével visszavette a fejedelmi címet. Ezt viszont a török nem fogadta el. Így történt meg, hogy 1658 októberében *Barcsay Ákos*, egy kálvinista köznemesi család sarja ült a fejedelmi székbe. Kevés ideig uralkodhatott, de arra volt ereje és tehetsége, hogy bár jelentős hadisarc (ötszázezer dukát) fizetése fejében, de megmentette Erdélyt a végső pusztulástól. Rákóczi azonban ebbe a hatalomváltásba sem tudott belenyugodni, újabb hadjáratot igyekezett visszaszerezni a hatalmát. Az 1660 májusában lezajló *szászfenesi* csatában Rákóczi vereséget szenvedett a töröktől. Bátran harcolt, ám fejsérülésébe 1660. június 7-én belehalt. (II. Rákóczi György és felesége, a szigorú katolikus hitet valló Báthory Zsófia fiát, Rákóczi Ferencet még 1652-ben fejedelemmé választották. 1660-ban azonban Báthory Zsófia fiával együtt kénytelen volt elhagyni Erdélyt, s I. Rákóczi Ferenc hivatalosan már nem gyakorolhatta a fejedelmi méltóságát.)

Barcsay Ákost a fejedelmi székben *Kemény János* (1661-1662) követte, aki már Bethlen Gábor udvarában tanulta a politikai és hadvezetői mesterséget. I. Rákóczi György idején kincstartó, az erdélyi hadak parancsnoka, a linzi béke egyik kidolgozója. II. Rákóczi György uralkodása alatt a kancellária vezetője, udvari tanácsos, továbbá a tragikus végű lengyel hadjárat egyik hadvezére. Fejedelemsége idején közeledett Lipót császárhoz, s ennek köszönhetően a török támadás elől a Magyar Királyságba menekült.

Kemény János erdélyi fejedelem

*I. Apafi Mihály (1661-1690) a két Apafi fejedelem közül az első
Thököly Imre a kuruc hadak főgenerálisa, Erdély fejedelme*

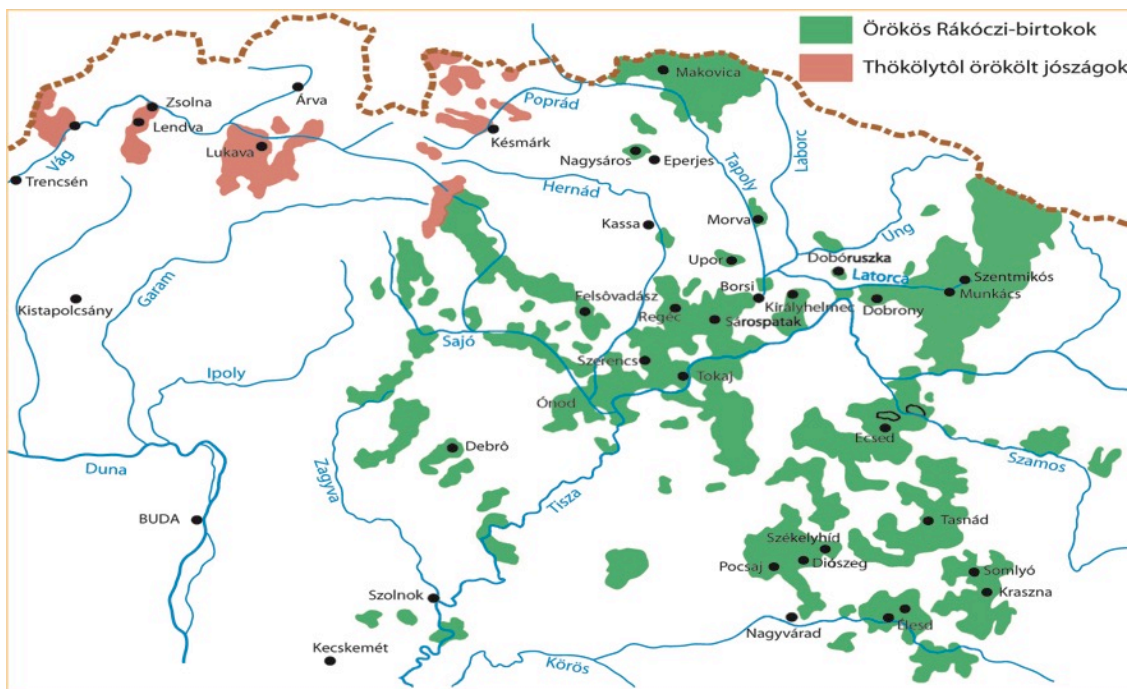
Apafi Mihály részt vett a lengyel hadjáratban is, ahol Kemény Jánoshoz hasonlóan a krími tatárok fogságába került. Csak nehézségek árán, három év elteltével szabadult ki, amikor a család össze tudta gyűjteni a váltságdíjat. Közel harminc évig uralkodott, megőrizve Erdély önállóságát. Halála után azonban véget ért a Fejedelemség államiségének korszaka.

Thököly Imre, Késmárk ura a kuruc seregek első jelentős hadvezére. A kis Rákóczi Ferenc mostohaapja, amikor feleségül vette Zrínyi Ilonát. Szabadságharcot vívott a Habsburgok ellen, s amikor 1682-1685 között *Felső-Magyarország fejedelme* lett, a három részre szakadt Magyarország négy részre szakadt. 1690 szeptemberében megválasztották Erdély fejedelmévé is, igaz csak egy szűk hónapig gyakorolta erdélyi hatalmát.

Magyarország négy részre szakadt állapotában a 17. század végén

Az utolsó erdélyi fejedelem II. Rákóczi Ferenc, a kuruc szabadságharc vezérlő fejedelme, I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona fia. A kis Rákóczi már hétéves korában megismerkedett a tábori élettel, amikor mostohaapja, Thököly Imre elvitte magával a Habsburgok elleni hadjáratokra. A szabadságharc kezdetekor, 1703-at megelőzően a keresztény seregek a törököt már kiűzték az országból. Magyarország, benne Erdély is a Habsburg Birodalom irányítása alá került. Rákóczi Bécsnek ezt a törekvését próbálta megakadályozni.

A Rákóczi-birtokok a Thököly-örökséggel kiegészülve

A kuruc szabadságharc idején, 1704. július 8-án a bibliás fejedelem dédunokáját megválasztották Erdély fejedelmének, aki az utolsó fejedelem volt Erdély történetében. Tudni kell, hogy a protestáns I. és II. Rákóczi György utóda mélyen vallásos volt, de a római katolikus egyház elkötelezett híve. Az áttérést a katolikus nagymama, Báthory Zsófia irányította. A lengyel király utóda, Báthory Zsófia, hogy fiát, I. Rákóczi Ferencet megmentse a Wesselényi- összeesküvésben való részvétel miatt a kivégzéstől, egy óriási váltságdíj mellett áttérítette a katolikus hitre. A kis Rákóczi már a katolikus apa és a szintén katolikus Zrínyi Ilona gyermekeként látta meg a napvilágot. A fejedelemség a szabadságharc bukásával, 1711-ben ért véget, amikor Bécs hatalmába kerítette Erdélyt is.

A Rákócziak egyik legfontosabb vára Sárospatak. Rákóczi Ferenc, a Nagyságos Fejedelelem szobra a Hősök terén. A szatmári béke helyszíne, a Vécsey-ház Szatmáron és a békekötésre emlékező dombormű a ház falán

Kuruc és labanc mundurba bújt hagyományőrök a szabadságharc bukását jelenítik meg

Az Erdélyi Fejedelemség megszűnésének haszonélvezői a Habsburgok voltak. Hiszen a termékeny föld kincsei, a gazdag só- és fémbányák, az adók ezt követően már Bécsbe áramlottak. Erdély jogilag a Magyar Királyság, illetve a birodalom része lett, de mint az Árpádok óta minden korban, megőrzött számos olyan részönállóságot, ami akár a mai napig, amikor Erdély éppen Romániához tartozik, felfedezhető.

Bánhegyi Ferenc

(Folytatjuk)